

Ontwikkeling en achteruitgang

Latijns-Amerika is een regio die ik goed gekend heb in de jaren zestig. Ik heb er toen gewoond, gewerkt en veel rondgereisd. Dat geldt ook voor Peru en Bolivia, waar ik dikwijls kwam tussen 1964 en 1974. Het toeval wilde dat ik sindsdien niet meer in die landen ben geweest. Nu net keer ik terug van een vrij lang verblijf, voor het eerst na twee decennia.

Eén van de voordelen van het ouder worden is dat je ontwikkelingen, veranderingen en cycli over de langere termijn kunt waarnemen en minder verblind wordt door de korte termijn. Ware ik twee jaar geleden voor het eerst in Lima geweest en nu in 1994 teruggekomen, dan zou ik waarschijnlijk hoera hebben geroepen en van een grote vooruitgang hebben gesproken. Immers, Peru zat twee jaar geleden op de bodem van een diepe put en is sindsdien weer enigszins in de richting van het licht gekropen. Maar vergeleken met 25 jaar geleden is de situatie *verslechterd*. Alles wat verkeerd is gegaan in de economische ontwikkeling wordt weerspiegeld in de 'maldevelopment' van de grote steden. In Lima is het oude, koloniale centrum praktisch onbegaanbaar vanwege de duizende 'ambulantes' (straatventers). Alle banken en kantoren hebben zich in Miraflores en San Isidro geïnstalleerd. Het beroemde hotel Bolivar ligt op apegapen en de Club Nacional is slechts per auto en ondergrondse garages bereikbaar.

Er zijn wel veel meer rijke mensen in Peru dan 25 jaar geleden. Maar de kwaliteit van hun leven is achteruitgegaan. Ze wonen steeds verder weg van het centrum, in steeds meer bunkerachtige bungalows, met grotere honden en meer bewakers. De gordels van Lima worden bewoond door miljoenen armen wier lot er niet beter op is geworden, om over het binnenland maar niet te spreken. Om een voorbeeld te noemen: ik was in Juanjui, op een uur vliegen noordnoordoost van Lima. Hier is een stad van 50.000 inwoners in 1994 zonder elektriciteit, drinkwater, toegangswegen en met twee armetierige scholen en één in elkaar zakkend ziekenhuisje.

Dezelfde tegenstellingen gelden voor Bolivia, maar dan nog armer. Temidden van een van de mooiste landschappen ter wereld, leven mensen in hutten, in het tijdperk van de neolithiek. De straten van Sacacaca des avonds doen je denken aan tafereel uit Eugène Sucs 'Les mystères de Paris'.

Hoe is het mogelijk denkt de 'naïeve' waarnemer, dat na vijftig jaar nationale en internationale ontwikkelingsinspanning in een relatief gesofisticeerde regio als Latijns-Amerika mensen nog steeds in zulke toestanden leven; dat het aantal straatarmen is toegenomen; en de inkomensverdeling nog verder is verslechterd? Waar is al het geld, de buitenlandse hulp inbegrepen, in godsnaam naar toegegaan?

In Bolivia is de afstand tussen rijk en arm eveneens toegenomen. Sommigen zeggen, dat het volk altijd arm is geweest en passief. De grote fout die men zo dikwijls maakt is het extrapoleren van de huidige situatie in de toekomst. Volgens mij zitten we dicht te-

gen een 'turning point' aan. La Paz ligt op 3600 meter hoogte. De stad van de armen - El Alto - ligt op 4000 meter. De armen hebben een prachtig uitzicht op La Paz en op de bijna 7000 meter hoge berg Illimani. El Alto stevent op de één miljoen inwoners af, groter dan La Paz. Deze situatie doet mij denken aan een van de vele ruwe uitspraken van Henry Miller (met excuses aan de ESB-lezer, maar de ontwikkelingsbusiness is nu eenmaal een ruwe): "I piss on you from a considerable height". Inderdaad, binnenkort zullen de één miljoen inwoners van El Alto hun vuile was komen doen in La Florida, de wijk van de superrijken in La Paz. Een explosieve situatie.

Hoe heeft het zover kunnen komen aan het eind van de twintigste eeuw, ondanks zonder twijfel veel goede wil en ontwikkelingshulp (Bolivië ontvangt 750 miljoen dollar per jaar, 100 dollar per hoofd)?

De hoofdreden, volgens mij, is dat landen als Peru en Bolivia nooit een evenwichtig economisch, financieel en sociaal beleid hebben gekend, maar al zigzaggend door de extremen zijn geregeerd. Bolivia heeft in 1952 de tweede grote revolutie van Latijns-Amerika gekend (de eerste was in Mexico veertig jaar eerder). Nationalisaties en een overmachtige en gecentraliseerde staat volgde. De internationale gemeenschap, de VS inbegrepen, liep min of meer juichend achter deze stoet aan. Gedurende de eerste helft van de jaren tachtig liep de inflatie op tot 10.000% en in 1985 ging Bolivia overstag naar het andere uiterste: de staat kroop in zijn schulp tot het punt waar hij niet meer zichtbaar is, behalve in de vorm van de oproerpolitie om de sociale onrust in bedwang te houden. En alweer loopt de internationale gemeenschap daar juichend achteraan.

Een analoog verhaal kan verteld worden over Peru, alweer een land dat als proefkonijn heeft gediend voor allerlei uiterste ideologieën. En natuurlijk meent elke generatie dat hun ideologie de juiste is, zoals we ook nu weer zien met de ideologie van de minimale staat.

Het zou natuurlijk mooi zijn om één factor te kunnen aanwijzen als 'de' schuldige, zoals bevolkingsgroei. Helaas is dat veel te simpel en misleidend. De schuldige is een hele reeks van factoren die samengebundeld zijn in een extreem en eenzijdig beleid. Ik kan het eens zijn met de slogan "Vijftig jaar is genoeg" à propos de Bretton Woods-instellingen. Ik ga verder. De generaties van na de oorlog die verantwoordelijk zijn voor deze ramp moeten collectief ontslag nemen en hun mémoires schrijven: "Lessons from experience". Vooral niet nu Oost-Europa gaan ruïneren, maar in een hoek met pen en papier.

L.J. Emmerij